

УДК 658:339.144

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-272-4-1-22-26

КАЛІНСЬКА Т. А., ЧЕБАН Т. М.
Херсонський національний технічний університет

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМИ ЗАПАСАМИ У СФЕРІ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ

У статті розглянуто комплексний підхід до аналізу ефективності управління товарними запасами з позицій маркетингового, логістичного і фінансового аспектів. Обґрунтовано послідовність аналізу, логіка проведення якого передбачає, що ефективність управління товарними запасами забезпечується якістю управління товарними операціями і станом товарних запасів, в результаті чого створюються відповідний ефект і певні фінансові наслідки для торговельного підприємства. Запропоновано схему проведення комплексного аналізу ефективності управління товарними запасами на підприємствах роздрібною торгівлі.

Ключові слова: комплексний аналіз, товарні запаси, ефективність управління, якість управління, фінансові наслідки.

KALINSKA T., CHEBAN T.
Kherson National Technical University

COMPLEX ANALYSIS OF MANAGEMENT EFFICIENCY BY COMMODITY SUPPLIES IN THE FIELD OF RETAIL BUSINESS

The basic idea of the article is consideration of essence of complex analysis in a context marketing, logistic and financial going near a management by commodity supplies. Efficiency of the financial approach system is provided by the achievement of compromise between marketing and logistic approaches. From here the main task of complex analysis is determination of degree of optimization of this compromise and estimation of its influence on the reached financial effect and other cost implications for an enterprise. On this basis, a complex analysis is offered to conduct from positions of aspects corresponding to the modern trends in commodity supplies management. In basis of logic of sequence of complex analysis of causal connection is fixed between his elements which are determined by: subsystem of analysis of management quality by commodity operations and state of commodity supplies; subsystem of analysis of level of efficiency of the use of commodity supplies; subsystem of analysis of financial implications of efficiency of the use of commodity supplies. It is reasonable, that the quantitative descriptions achieved on the exit of every subsystem of analysis are transformed in the complex estimation of management efficiency by commodity supplies. Thus the basic object of analysis is a level of absolute and relative financial effect which from one side, provided by a quality management by commodity operations and state of commodity supplies, and on the other side, - creates corresponding financial implications showing up by means of influence on other parameters of activity of trade enterprise, in particular, on the indexes of his financial state. Exactly this approach placed in the basis of general chart of complex analysis of management efficiency presented in the article by commodity supplies on the enterprises of retail business. Systematization of indexes for the complex estimation of management efficiency it offers to carry out commodity supplies in a cut marketing, logistic and financial aspects of analysis, on each of that the list of corresponding informing parameters must be certain. Their analysis will give an opportunity to define, as far as optimal from positions of efficiency of the use of commodity supplies and other cost implications for a trade enterprise (financial aspect of analysis), is between by the size of the facilities inlaid in stock-in-trades (logistic aspect of analysis), and level of satisfaction of consumers (marketing aspect of analysis).

Keywords: complex analysis, commodity supplies, management efficiency, management quality, financial implications.

Вступ. Товарні запаси розглядаються як стратегічний ресурс та головне джерело формування прибутку і забезпечення рентабельної роботи торговельних підприємств. Саме тому ефективне управління товарними запасами є одним із найважливіших факторів успішного ведення бізнесу в сфері роздрібною торгівлі [1, с. 76]. В умовах нестабільності зовнішнього середовища та посилення невизначеності розвитку торговельних підприємств особливого значення набуває створення дієвої системи аналітичного забезпечення управління товарними запасами, що передбачає безперервне цілеспрямоване формування відповідних аналітичних показників, на основі яких з мінімальним рівнем невизначеності приймаються ефективні рішення за всіма аспектами управління товарними запасами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед основних наукових публікацій, присвячених проблемам аналізу товарних запасів, можна виділити праці таких зарубіжних і українських дослідників, як Р. Антоні, Х. Андерсон, Б. Нідлз, Я.В. Соколов, Т.М. Білуха, Ф.Ф. Бугинець, С.Ф., Голов, А.М. Кузьмінський, О.А. Круглова, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, К.С. Олініченко, В.В. Сопко, А.Д. Шеремет та ін. Науковцями зроблено значний внесок у розвиток теоретичних положень та удосконалення методології аналізу товарних запасів. Однак питання щодо застосування комплексного підходу до аналізу ефективності управління товарними запасами та систематизації його показників ще не отримали належного опрацювання в економічній літературі і тому потребують подальшого дослідження, зважаючи на їх актуальність в сучасних ринкових умовах.

Мета статті – обґрунтувати логіку комплексного аналізу ефективності управління товарними запасами, визначити його основний зміст і послідовність проведення на підприємствах роздрібною торгівлі.

Експериментальна частина. Господарська діяльність підприємств відбувається завдяки

організованому, якісному, своєчасному та ефективному управлінню, що являє собою сукупність взаємопов'язаних послідовно здійснюваних функцій [2, с. 47]. Забезпечення високого рівня управління на підприємствах торгівлі набуває особливого значення в контексті збереження або підвищення їх конкурентного статусу, що потребує ефективного використання всіх наявних ресурсів, серед яких важливе місце займають товарні запаси. Наукове обґрунтування управлінських рішень в сфері операцій із товарними запасами вимагає проведення практичної аналітичної роботи, спрямованої на об'єктивну оцінку формування товарних запасів, їх стану та ефективності використання.

Під час здійснення аналізу товарних запасів на торговельному підприємстві слід зважати на те, що його методика має бути орієнтована на потреби управління, а результати – на вирішення конкретних управлінських задач оперативного, тактичного і стратегічного характеру. При цьому система вихідних аналітичних показників повинна забезпечувати можливість оцінки ефективності управління товарними запасами з позицій різних його аспектів.

Бажаний стан системи управління товарними запасами визначають цілі її функціонування та/або розвитку. В сучасній літературі найбільш широко цільова функція управління товарними запасами зводиться до двох напрямків – забезпечення безперебійності торгівлі та мінімізації витрат, пов'язаних з їх функціонуванням [3, с. 78]. Виходячи з цього визначаються економічні орієнтири та обґрунтовуються критерії оптимальності управління. Через систему показників критерії ув'язують мету управління товарними запасами із засобами його проведення і характеризують ступінь досягнення поставлених керуючою системою цілей і завдань [4, с. 228]. На думку Л.І. Безгінової та К.С. Олініченко, якість управління товарними запасами визначається такими критеріями: мінімальна величина сукупних витрат; мінімальна величина запасу; своєчасне поповнення запасів; оптимізація обсягів і строків замовлень; рівень задоволеності попиту; прибутковість; оборотність оборотних коштів [4, с. 228].

Зважаючи на дві останні позиції в наведеному переліку, автор рекомендує використовувати критерії ефективності управління товарними запасами для оцінки якості системи. Такий підхід часто застосовується в економічній літературі, що по суті означає ототожнення понять «якість управління» та «ефективність управління». На наш погляд, ефективність управління товарними запасами слід оцінювати як результат якості управління товарними операціями (операціями формування та реалізації товарних запасів) і станом товарних запасів. При цьому під якістю управління товарними операціями і станом товарних запасів розуміється сукупність характеристик, що визначаються системою певних параметрів (показників), які відповідають встановленим критеріям і забезпечують на виході бажаний ефект. Звідси випливає, що результатом якісного управління товарними операціями і станом товарних запасів є досягнення відповідного фінансового ефекту, який вимірюється абсолютними і відносними показниками. У свою чергу, це також створює певні фінансові наслідки для торговельного підприємства через вплив на інші показники його фінансово-економічної діяльності, зокрема, на показники фінансового стану підприємства. Уважаємо, що саме такий причинно-наслідковий зв'язок має бути покладений в основу обґрунтування логіки послідовності комплексного аналізу ефективності управління товарними запасами на підприємствах роздрібно торгівлі.

Крім того, чітке розуміння змісту комплексного аналізу та напрямків його структуризації у розрізі окремих завдань потребує оцінки сучасних підходів до управління товарними запасами. Ресурсний (класичний) підхід передбачає, що запаси товарів розглядаються як ресурс, тобто з позицій управління вони оцінюються як ресурсний потенціал для розвитку товарообороту, що є основою для забезпечення безперебійного функціонування торговельного підприємства. Становлення і подальший розвиток ринкових відносин обумовили суттєві зміни в системі поглядів на сутність управління товарними запасами, внаслідок чого сформувалися маркетинговий, логістичний і фінансовий підходи до даного управлінського процесу. Забезпечення ефективності системи управління товарними запасами передбачає визначення цільових орієнтирів та обмежень для кожного з цих підходів, а їх комплексне застосування потребує досягнення рівноваги при вирішенні двох взаємовиключних завдань: 1) максимальне наближення обсягу та асортименту товарних запасів до попиту (маркетинговий підхід); 2) мінімізація витрат на формування і зберігання товарних запасів (логістичний підхід). Встановлення рівноваги між цільовими орієнтирами маркетингового і логістичного підходів забезпечує відповідний фінансовий ефект і створює сприятливі фінансові наслідки для торговельного підприємства (фінансовий підхід). Виходячи з цього, ефективність системи управління товарними запасами досягається шляхом раціонального поєднання маркетингового і логістичного підходів до управлінського процесу на основі встановлення між ними компромісу, ступінь оптимізації якого визначає рівень ефективності системи. Для того, щоб визначити, наскільки оптимальним є цей компроміс, і оцінити його вплив на отриманий фінансовий ефект та інші фінансові наслідки для підприємства, комплексний аналіз повинен проводитися з позицій аспектів, що відповідають сучасним підходам до управління товарними запасами (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок аспектів комплексного аналізу із сучасними підходами до управління товарними запасами

На основі запропонованого вище підходу може бути побудована загальна модель комплексного аналізу ефективності управління товарними запасами на підприємствах роздрібно́ї торгівлі (рис. 2).

Таким чином, система комплексного аналізу ефективності управління товарними запасами складається з трьох елементів: 1) підсистеми аналізу якості управління товарними операціями і станом товарних запасів; 2) підсистеми аналізу рівня ефективності використання товарних запасів; 3) підсистеми аналізу фінансових наслідків ефективності використання товарних запасів. На вхід першої підсистеми аналізу з бухгалтерського обліку надходить інформація про стан товарних запасів, а із системи маркетингу – дані про запити споживачів. Виходом цієї підсистеми є параметри, що становлять вхідну інформацію для другої підсистеми аналізу і дозволяють проаналізувати рівень ефективності використання товарних запасів (на основі визначення та оцінки відповідних абсолютних і відносних показників). Параметри, що формуються на виході другої підсистеми аналізу, дають можливість оцінити фінансові наслідки, тобто вплив ефективності використання товарних запасів на показники фінансового стану торговельного підприємства. Для деталізації оцінки цього впливу (фінансових наслідків) також використовуються дані аналізу якості управління товарними операціями і станом товарних запасів. Отже, кількісні характеристики, отримані на виході кожної підсистеми аналізу, трансформуються в комплексну оцінку, що дозволяє зробити висновки про рівень ефективності використання товарних запасів та її вплив на інші фінансові показники діяльності підприємства; виявити «вузькі місця» в системі управління товарними операціями і станом товарних запасів; розробити відповідні заходи для усунення виявлених недоліків. Залежно від рівня загроз, що визначається суттєвістю негативного впливу виявлених відхилень на фінансово-економічний стан торговельного підприємства, такими заходами можуть бути оперативні – заходи раптового реагування на виявлені відхилення; поточні – передбачають послідовне усунення виявлених недоліків; попереджувальні – спрямовані на попередження виникнення проблем в системі управління товарними запасами.

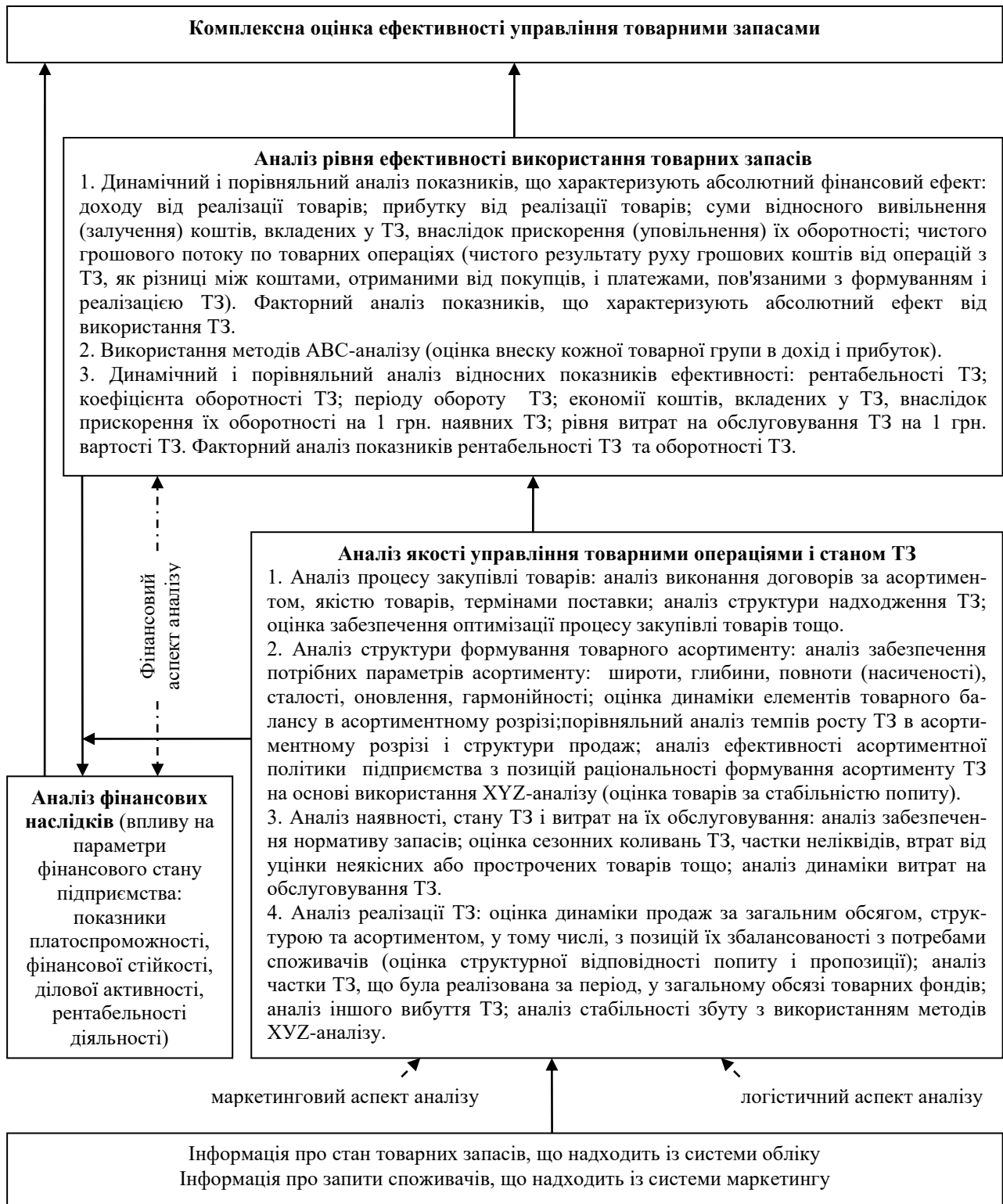

Рис. 2. Загальна модель комплексного аналізу ефективності управління товарними запасами (ТЗ) на підприємствах роздрібної торгівлі

Дієвість аналізу значною мірою залежить від правильного вибору системи показників, яка повинна забезпечувати комплексність оцінки ефективності управління товарними запасами, відображаючи при цьому найбільш суттєві сторони процесів формування, зберігання і використання товарних запасів. Це дасть можливість сформулювати цілісне уявлення про об'єкт аналізу, підвищити об'єктивність результатів аналітичного дослідження та ефективність управлінського впливу, зокрема, в частині обґрунтування рішень щодо забезпечення безперерйного функціонування торговельного підприємства на основі розвитку товарообороту відповідно до вимог ринку, максимального задоволення потреб споживачів, оптимізації

матеріальних потоків, прискорення оборотності товарних запасів, збільшення рівня рентабельності операційної діяльності тощо.

Вивчення аналітичної літератури показало, що на даний момент не існує однозначно визначеної системи показників аналізу товарних запасів, науковці по-різному підходять до вирішення даного питання. На наш погляд, систематизацію показників для комплексної оцінки ефективності управління товарними запасами слід здійснювати за запропонованими вище аспектами аналізу (маркетинговим, логістичним і фінансовим). Це дасть можливість визначити, наскільки оптимальним з позицій ефективності використання товарних запасів та інших фінансових наслідків для торговельного підприємства (фінансовий аспект аналізу) є співвідношення між величиною коштів, вкладених у запаси товарів (логістичний аспект аналізу), і рівнем задоволення клієнтів (маркетинговий аспект аналізу). Обґрунтування доцільності такої оцінки базується на застосуванні сучасних підходів до управління товарними запасами, а саме, на тому, що логістичний підхід дозволяє реалізувати концепцію маркетингу, тобто розвиває маркетинговий підхід до управління (орієнтуючись при цьому на власні цілі та обмеження), що в підсумку забезпечує відповідний фінансовий ефект (від здійснених товарних операцій і забезпечення належного стану товарних запасів) і створює певні фінансові наслідки, які є об'єктом аналізу як результат застосування маркетингового і логістичного підходів до управління товарними запасами.

Висновки. Комплексний підхід до оцінки ефективності управління товарними запасами передбачає, що об'єктом аналізу є певний рівень фінансового ефекту (абсолютного і відносного), який, з однієї сторони, забезпечується завдяки якісному управлінню товарними операціями і станом товарних запасів, а з іншого – створює відповідні фінансові наслідки, що проявляються через вплив на інші параметри фінансово-економічної діяльності торговельного підприємства.

Запропонована загальна модель комплексного аналізу ефективності управління товарними запасами відображає його бачення як сукупності окремих підсистем аналізу, поєднання яких дає можливість оцінити ефективність системи з позицій трьох сучасних підходів – маркетингового, логістичного та фінансового. Дана модель також дозволяє систематизувати показники аналізу у розрізі запропонованих його аспектів та обґрунтувати методичний інструментарій для комплексної оцінки ефективності управління товарними запасами на підприємствах роздрібно торгівлі.

Література

1. Савченко О.Ю. Розроблення заходів з удосконалення організації торгово-закупівельної діяльності підприємства. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2015. № 3. С. 76–83.
2. Сарапіна О.А. Системний аналіз фінансового стану підприємства: методика та напрями вдосконалення. Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2012. Вип. 2. С. 47–58.
3. Богацька Н.М. Удосконалення системи управління товарними запасами в діяльності вітчизняного підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки. 2015. Вип. 10. Ч. 1. С. 77–80.
4. Безгінова Л.І., Олініченко К.С. Концептуальна модель управління товарними запасами на підприємствах роздрібно торгівлі. Бізнес Інформ. 2014. № 9. С. 224–229.

References

1. Savchenko O.Yu. (2015) Rozroblennia zakhodiv z udoskonalennia orhanizatsii torhovo-zakupivelnoi diialnosti pidpriemstva [Development of measures to improve the organization of trade and procurement activity of enterprise]. Marketing and Management of Innovations (scientific journal), no. 3, pp. 76-83. (in Ukrainian)
2. Sarapina O.A. (2012) Systemnyi analiz finansovoho stanu pidpriemstva: metodyka ta napriamy vdoskonalennia [Systematic analysis of the financial condition of the company: methods and areas of improvement]. Ukrainian Black Sea region agrarian science (theoretical scientific journal).), no. 2, pp. 47-58. (in Ukrainian)
3. Bohatska N.M. (2015) Udokonalennia systemy upravlinnia tovarnymy zapasamy v diialnosti vitchyznianoho pidpriemstva [Improvement of inventory management system in the activity of domestic enterprise]. Scientific Herald of Kherson State University. Ser: Economic Sciences (scientific publication), vol. 10, no. 1, pp. 77-80. (in Ukrainian)
4. Bezghinova L.I., Olinichenko K.S. (2012) Kontseptualna model upravlinnia tovarnymy zapasamy na pidpriemstvakh rozdrubnoi torhivli [Conceptual model for trading stock management at retail trade enterprises]. Business Inform (scientific journal), no. 9, pp. 224-229. (in Ukrainian)

Рецензія/Peer review : 10.08.2019

Надрукована/Printed : 09.09.2019
Рецензент: д. е. н., проф. Сарапіна О. А.